

Szent Benedek regulája

A Bencés Kiadó 1992-ben új könyvsorozat kiadásába kezdett „Lelkiségi füzetek” címmel, a Pannonhalmi Főapátság gondozásában. A sorozat első kötete stílusosan a „*Regula Monasteriorum*”, magyar címén „*Szent Benedek regulája*”. Fordította: dr. Söveges Dávid OSB.

A Lelkiségi füzetek-sorozat célja kiadni a szerzetesi, azon belül is a bencések által fontosnak tartott lelki irodalom gyöngyszemeit, amelyek idáig magyar nyelven nem láthattak napvilágot. A pannonthalmi sorozat számára a mintát a münstersschwarzachi „Kleinschriften”-sorozat adja.

A Lelkiségi füzetek első kötete a bencés lelkiség alapvető művét adja újra közre, a közel múltban kifogyott Regula új kiadását. Söveges Dávid atya gondozta a szöveget, amely némileg eltér az 1981-ben közzétett változattól, szándékosan kihagyta a kiadó latin eredetét, a jegyzeteket, valamint a versek számozását, hogy ezzel is a folyamatos olvasást könnyítsék.

Nursiai Szent Benedek a rend szabályzatát 529-ben szerkesztette az általa alapított déltáliai Monte Cassino hegyén lévő apátságban. A regula többek között a szerzetesek köteleességévé tette az olvasás-írás megtanulását, előírta, hogy naponta néhány órát könyvek olvasásával kell foglalkozniuk. A bencés kolostorok a 6. sz. közepétől kezdve behálózták egész Nyugat-Európát, a korabeli állapotokhoz képest első ízben elterjesztve az olvasástudást szélesebb rétegek számára. A bencés kolostorok voltak a tudományosság szinte egyedüli központjai egészen a 11–12. századig. Legfőbb érdemük, hogy átmentették és továbbadták a régi klasszikus iskolai ismeretanyag jelentős részét. A szerzetesek fontos feladata volt a könyvmásolás: a ma ismert latin klasszikus műveket mind az általuk készített 9–10. századi másolatokból ismerjük. Az új európai népek fiai a kolostorok révén tették magukévá a római kultúrát. Az európai feudális államok megszervezésében az uralkodók legfőbb segítői a bencés szerzetesek voltak, mivel a közéleti írásbeliségben, a közjogi-közhivatalnok-i ismeretekben járatos, a kancelláriákban és a diplomáciában felhasználható szakemberek legnagyobb része a bencések kolostoraiból került ki a 11–12. századig. A kolostoron kívüli oktatással, gimnáziumi tanítással a rend tagjai a 19. század eleje óta foglalkoznak.

Szent Benedek életét Nagy Szent Gergely pápa (590–604) Párbeszédék című könyve őrizte meg az utókornak. A Rómához közeli hegyvidéken született, ezért nevezik Nursiai Szent Benedeknek, megkülönböztetésül a többi szent Benedektől. Rómában tanult. A nagyvárosban látott züllöttség miatt egy barlang magányába vonult vissza, ahol egy idős remete irányítása mellett elindult a szemlélődés és bűnbánat útján. A környékbeli egyháziak féltékenyen szemlélték Benedek tekintélyének növekedését, ezért néhány társával délnek vette útját. Róma és Nápoly között félúton, a Cassinum melletti magas domb tetején pogány templom emelkedett. Benedek és társai a templomot lebontották, köveiből monostort és Szent Márton tiszteletére kápolnát építettek. A szent itt, Monte Cassinóban szervezte meg véglegesen a közösségi életét, amely imádságból és munkából állt. Innen a jelszavuk is: Ora et labora, azaz „Imádkozzál és dolgozzál.”

Magyarországon a Szent Márton-monostor (Kazinczy Ferenc alkotta népszerű, újkori néven: Pannonhalma) alapítása már Géza idejében, feltehetően 996-ban történt. Erre utal az 1001-ben vagy 1002-ben keletkezett alapítólevél, aminek kiállítására a monostor templomának fölszentelése alkalmából kerül sor. Az oklevél említi, hogy Pannonhalma Monte Cassino kiváltságaiban részesült, vagyis szerzetesei szabadon választhatták meg apájukat. Az apátság közvetlenül az ország első főpapja, az észtergomi érsek alá tartozott, és megkapta a levért Koppány vezér somogyi birtokainak tizedét. A pannonthalmi szerzetesek nem mindenben igazodtak a Szent Benedek Regula értelmezéséhez. Szent István Nagy Legendája az alapítást Szent Márton születési

helyéhez köti: „És mert Pannonia dicsőségére ott született a boldog Márton főpap ... ezért a király ... a Szent-hegynek mondott helyen, a szent püspök telke mellett, az ő nevére monostort épített ... s a püspökségekhez hasonlatossá tette.”

Mi a Regula rendkívüli sikerének útja? Talán az, hogy rendkívüli kiegyensúlyozottság hatja át. Szent Benedek tudta, mi az emberi teljesítőképesség határa. Elve: „a bátrak tegyenek még többet, a gyöngék pedig ne bátortalanodjanak el.” A hatalmat, irányítást gyakorlókkal (apát, perjel) szemben nagyobb követelményeket támasztott, mint azokkal szemben, akik engedelmisséggel tartoznak. Az apát atyaként állt a közösség élén, de még a legfiatalabb véleményét is meg kellett hallgatnia. Benedek különös figyelmességet ajánlott a gyengék, valamint az utazók és a szegények iránt; ez utóbbiakat befogadták, a betegeket ápolták, a fiatalokat tanították.

A Regula az étkezés, a fizikai munka kapcsán szintén kiegyensúlyozottságról tanúskodik. Az engedelmisség inkább a személyes ítélőképességen nyugodott, mintsem az egyéni akarat megtörésén. A magány és a közösségi élet, az engedelmisség és a belső szabadság között a Regula mindig meg tudta őrizni az egyensúlyt, a harmóniát. Az ókorban is napfényes derűjéről híres Itália szülötte, Szent Benedek a kiegyensúlyozott, derűs lelkületet kérte számon szerzeteseitől.

Két év múlva ünnepeljük a magyar iskola születésének jelképes ezredik évfordulóját. A leírtak bizonyítják, hogy a jeles évfordulón illik megemlékezni az 1000 évvel ezelőtti Pannonhalmáról, Szent Benedek munkásságáról. Jó lenne, ha minden magyar iskola könyvtárában fellelhető lenne Szent Benedek regulája is (Rendelési cím: Bencés Kiadó, Pannonhalma 9090).

Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1992. 77. p.

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskola Szanatórium
Budapest

Híradás történelmi múltról, jelenünk sorskérdéseiről

HOPPÁL MIHÁLY: SÁMÁNOK

A népi kultúra összetetten és mindig funkcionálisan működik. Folyamatos megteremtésében – a korszerű néprajzi felfogás alapján – a személyiségeknek, a speciális tehetségű népi alkotóművészeknek jelentős szerepük van.

A sámánizmus Belső-Ázsia és Szibéria népeinek ősi hiedelemrendszere. Eurázsia északi és középső része a skandináviai Lappföldtől a Koreai-félszigetig húzódó hatalmas térség tekinthető e vallási jelenség klasszikus hazájának, de a három Amerikában és Dél-Ázsiában is léteznek ilyen jelenségek. Központi alakja a sámán, aki – jelképesen – közvetít az emberek és a szellemek vagy lelkek között. A sámánizmus kialakulása több tízezer évvel ezelőtre tehető, főként a korai sziklarajzok talányos jelenetei alapján. Természetesen jelentős különbségek vannak a tajgai halászok-vadászok vagy sztyeppék nomádjai, de még inkább a réntenyésztő északi nomádok életmódja és sámánizmusa között. A kereszténység felvétele előtt a magyarság ősi hite volt.

A sámán különleges képességei révén felhatalmazást nyer, hogy kidolgozott eljárásokkal befolyást gyakoroljon a természetfeletti világra. Erejét és tudását mindig valamilyen társadalmi szerepvállalás szolgálatába állítja: lehet nemzetség vezetője, szellemi vezére (az etnikai tudat őre), áldozópap (állatáldozás bemutatója), lélekvezető (a test és a lélek egyensúlyának helyreállítója) vagy a halott lélek kísérője, a jóslások ismerője: jós, gyógyító (javas), költő, énekmondó (a regös), a sámánizálás drámájának szertartási főszereplője.